

โรคฝีในตำรายาไทย

ในช่วงเวลานี้ที่ภัยจากเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้เริ่มทุเลาเบาบางลงบ้างแล้ว ทำให้ผู้คนค่อย ๆ เริ่มฟื้นฟูชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นตามลำดับ ถึงแม้ว่าสถานการณ์ทางด้านโควิด-19 กำลังดีขึ้นนั้นก็ยังมีข่าวเรื่องโรคภัยชนิดอื่นที่กำลังคุกคามชีวิตมนุษย์ จนทำให้กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกมาเฝ้าระวังและป้องกัน “โรคฝีดาษลิง” (Monkeypox) ที่เกิดจากเชื้อไวรัส Othopoxvirus ที่อยู่ในตระกูลเดียวกันกับเชื้อไวรัสโรคฝีดาษ พบในสัตว์ตระกูลลิงและสัตว์ฟันแทะ ปัจจุบันยังไม่มีวิธีการรักษาหรือมีวัคซีนป้องกันโดยเฉพาะ แต่สามารถควบคุมการระบาดได้โดยการฉีดวัคซีนป้องกันโรคฝีดาษ สามารถช่วยป้องกันได้ประมาณ 85%

โรคฝีดาษลิง หรือโรคฝีดาษ เป็นการเรียกชื่อโรคตามอาการของโรคใช้ทรพิษ โรคนี้เมื่อเป็นแล้วจะมีอาการไข้ ปวดหัว และผิวหนังมีตุ่มผื่นขึ้น โดยเป็นตุ่มที่มีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ โดยเริ่มจากรอยจุดแดง ๆ เป็นตุ่มนูนแดง ตุ่มน้ำใส ตุ่มน้ำหนอง และจากนั้นจะแห้งออกหรือแตกออกแล้วหลุดออกไป ตุ่มที่ขึ้นตามผิวหนังนี้จะเรียกว่า “ฝี” เมื่อขึ้นตามร่างกายเป็นจำนวนมากจะเรียกว่า “ฝีดาษ” ดาษ แปลว่า มากมาย เกือบกลาด

ในเอกสารโบราณตำรับตำรายาการแพทย์แผนไทยที่บันทึกเกี่ยวกับโรคฝีที่เกิดขึ้นกับมนุษย์หรือที่โบราณมักเรียกว่า “ฝีมะเร็ง” จะอธิบายถึงอาการของโรค ประเภทของโรคฝีต่าง ๆ ตำรับยาสมุนไพรที่ใช้รักษา รวมไปถึงภาพแผนฝี่ที่วาดเป็นรูปร่างคนและชี้ตำแหน่งการเกิดฝีต่าง ๆ บนร่างกาย ตำราฝีมะเร็งนี้มักบันทึกในเอกสารโบราณประเภทหนังสือสมุดไทยเพราะมีพื้นที่ และสะดวกในการวาดแผนฝี่ได้อย่างชัดเจน

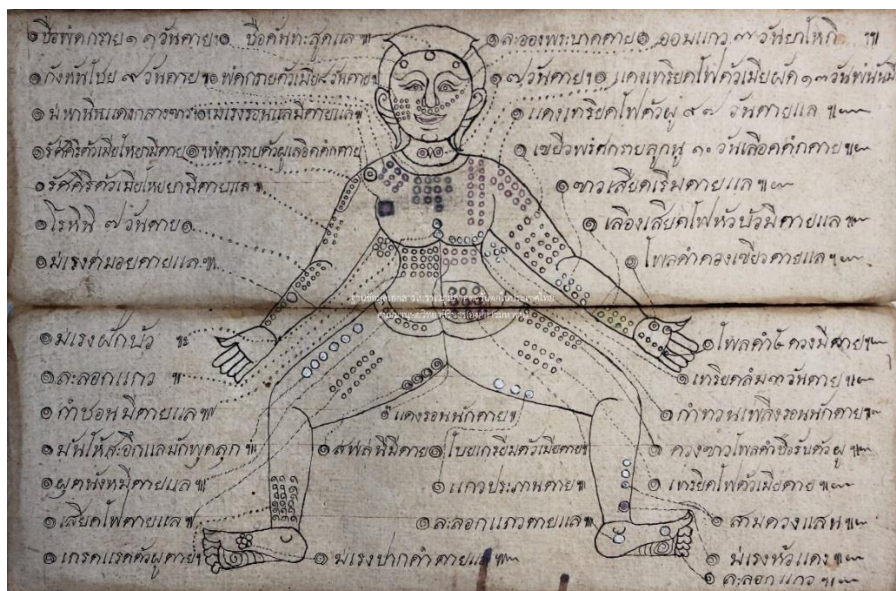
แผนฝี่ฝีมะเร็งในตำรายาเท่าที่พบจะมีสองลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่ ภาพแผนฝี่ที่วาดเป็นรูปเทวดา รูปยักษ์ หรือรูปบุคคลที่ไม่ใช่มนุษย์ โดยวาดเป็นภาพบุคคลจำนวน 12 ภาพตามเดือนในแต่ละปี และภาพฝีประจำตำแหน่งตามร่างกาย โดยภาพแรกจะเป็นเดือน 5 หรือตรงกับเดือนเมษายนของไทยซึ่งถือเป็นเดือนที่ขึ้นปีใหม่อีกด้วย ไล่เรียงไปจนถึงเดือน 4 จนครบ 12 เดือน

ภาพแผนผังในหนังสือสมุดไทย

ภาพแผนผัง (ยักษ์) จากตำราผีมะเร็ง ในฐานะข้อมูลเอกสารโบราณภูมิภาคตะวันตกในประเทศไทย รหัสไฟล์ภาพ NPT002-002.TamraFiMareng-001-007

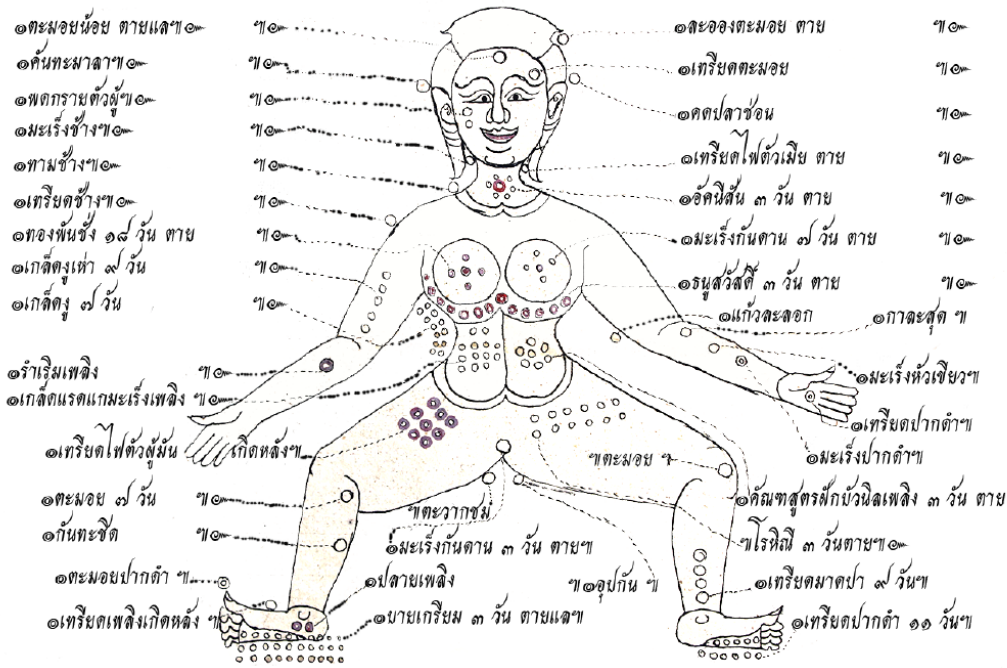
ภาพวาดแผนผังอีกประเภทหนึ่งจะวาดภาพเป็นรูปมนุษย์ทั้งชายและหญิง พร้อมภาพผีที่เกิดขึ้นในตำแหน่งต่าง ๆ ตามร่างกายตั้งแต่ศีรษะจนถึงฝ่าเท้า พร้อมบอกชื่อของผี จำนวนวันที่เกิดขึ้นของผีแล้วจะรอดหรือไม่รอด

ภาพแผนผัง (ผู้ชาย) จากตำราผีมะเร็ง ในฐานะข้อมูลเอกสารโบราณภูมิภาคตะวันตกในประเทศไทย รหัสไฟล์ภาพ NPT002-002.TamraFiMareng-001-018

ปริวรรตเป็นอักษรไทยและอักขรวิธีปัจจุบัน โดยผู้เขียน

ตำรับยาแก้ฝีดาษ

ในเอกสารโบราณตำรับตำรายาการแพทย์แผนไทย ได้กล่าวถึงการรักษาฝีดาษด้วยยาสมุนไพรหลายตำรับตามความเหมาะสมในการรักษา ดังนี้

สิทธิการิยะ จะกล่าวถึงยาฝีดาษทั้งหลาย ยาแปร ยาพ่น ยากิน อยู่ด้วยกัน เอารากล้อม รากพุดดอ รากเจียงพริ้มอญ รากย่านาง แก่นประดู่ ไม้สัก รากมะนาว รากมะกรูด แก่นปฐุ เอาเท่ากันแช่น้ำพ่น ฯ

ถ้าเห็นหัวได้ ๒ วัน ๓ วัน ๔ วัน ๕ วัน เอาหญ้าแพรก หญ้าปากควาย ใบระงับ ใบตำลึง ใบบัวหลวง ใบหมอนน้อย ฆ้องสามย่าน หางตะเข้ ใบถั่วแระ ถ้าเห็นหัวได้ ๖ วัน ๗ วัน ๘ วัน เอายา นี้แทรก เอาใบสะอึก ผักบุงรวม ใบก้างปลา ใบพุดดอ ถ้าเห็นหัว ๘ วัน ๙ วัน เอายา นี้แทรก เอาใบ ส้มขาม ใบส้มป่อย ใบมะระ ตำพ่นให้กระจายออกแล ฯฯ

ยาจุดฝีดาษ เอายาดำ เจตมูลเพลิง ลูกในสะบ้า บดแห้งลายน้ำเหล้า น้ำมะนาว จุดแล ฯฯ
 ยาแปรใน เอาใบมะตูม ใบทองหลางน้ำ น้ำประสานทอง บดลายให้กินแปรในให้ดีแล ฯฯ
 ยาแบ่งฝี เอาใบหมากเมีย ใบหมากผู้ ระแง้หมากดิบ ขมิ้นอ้อย ข่า มะกรูด บอระเพ็ด ใบ หมาก ต้มกินแทรกดีเกลือ ฯฯ

ยาต้มตัดรากผีเมื่อทรงหัวแล้ว เอารากขี้กาแดง รากตองแตก รากมะนาว รากมะกรูด ราก
ท้าวยายม่อม รากพุดดอ รากย่านาง ขมิ้นอ้อย ฝักราชพฤกษ์ ใบหมาก ยาดำ ๑ บาท พญามือ
เหล็ก เอาเสมอภาคกันต้มเหล้า ต้มน้ำ ครึ่งกิโล แห่

ยากระทิงผีให้ขึ้น เอาฝักส้มป่อยคั่ว ลูกมะกรูดเผา บอระเพ็ดเอาน้อยกว่ายาทั้งหลาย บด
แห้ง ลายเหล้ากินขึ้นแล แห่

เนื้อหาของโรคผียังมีอยู่อีกมากในเอกสารโบราณตำรับตำราการแพทย์แผนไทย ซึ่งสามารถ
ดูเพิ่มเติมได้ในเว็บไซต์ ฐานข้อมูลเอกสารโบราณภูมิภาคตะวันตกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร(องค์การมหาชน)

ตำราผีมะเร็ง ฉบับวัดดอนขนก ต.ดอนยายหอม อ.เมือง จ.นครปฐม สืบค้นได้ที่นี้

<https://www.sac.or.th/databases/manuscripts/main.php?m=article&p=item&id=23>

ตำราผีมะเร็ง สืบค้นได้ที่นี้

<https://www.sac.or.th/databases/manuscripts/main.php?m=document&p=item&id=2>

ผู้เขียน

ดอกรัก พยัคศรี

นักวิชาการคลังข้อมูล ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)